

Umírněná náboženská reforma Jindřicha VIII.

Rozchod s Římem dal Jindřichovi VIII. moc spravovat anglickou církev, zdaňovat ji, jmenovat její úředníky a kontrolovat její zákony. Také mu poskytl kontrolu nad církevní naukou a rituálem. Navzdory čtení protestantských knih, jako je *Prosba pro žebráky* Simona Fishe a Tyndaleova *Poslušnost křesťanského muže*, hledání protestantské podpory pro zrušení Jindřichova manželství, zůstaly jeho náboženské názory konzervativní. Aby však prosazoval a bránil královskou nadvládu, přijal jazyk kontinentální reformace při zachování střední cesty mezi náboženskými extrémy. Král se při provádění svého náboženského programu spoléhal na muže s protestantskými sympatiemi, jako byli Thomas Cromwell a Thomas Cranmer.

Thomas Cranmer

Od roku 1529 se Cranmer dostal do popředí jako součást týmu pracujícího na zrušení manželství. Poté, co začal úkol jako katolický humanista, se Cranmerovy náboženské názory do roku 1531 posunuly k protestantismu, z části kvůli osobním kontaktům s kontinentálními reformátory. Během diplomatické mise u císaře Karla V. v roce 1532 navštívil Cranmer luteránský Norimberk, kde se

spřátelil s teologem Andreasem Osianderem. V této době se Cranmer začal zajímat o luteránství a vzdal se svého kněžského slibu celibátu, aby se tajně oženil s Osianderovou neteří. Luteráni však nebyli pro zrušení, což přimělo Cranmera a Henryho, aby také hledali podporu u dalších rozvíjejících se protestantských církví v Německu a Švýcarsku. To ho přivedlo do kontaktu s Martinem Bucerem ze Štrasburku. Po Warhamově smrti byl Cranmer v roce 1533 jmenován arcibiskupem z Canterbury (s papežským souhlasem).

V roce 1534 nový zákon o kacířství zajistil, že nikdo nemohl být potrestán za to, že mluvil proti papeži, a také znesnadnil někoho usvědčit z kacířství; sakramentariáni a anabaptisté však byli i nadále energicky pronásledováni. Následovalo období doktrinálního zmatku, kdy se konzervativci i reformátoři pokoušeli utvářet budoucí směr církve. Reformátorům pomáhal Cromwell, který byl v lednu 1535 jmenován zástupcem duchovních. Cromwellova autorita, byl ve skutečnosti královským generálním vikářem, byla větší než autorita biskupů, dokonce i canterburského arcibiskupa. Z velké části kvůli vlivu Anny Boleynové byla řada protestantů jmenována biskupy v letech 1534 až 1536. Patřily mezi ně Latimer, Thomas Goodrich, John Salcot, Nicholas Shaxton, William Barlow, John Hilsey a Edward Foxe. Během stejného období byl nejvlivnější konzervativní biskup Stephen Gardiner vyslán do Francie na diplomatickou misi, čímž byl zbaven aktivní role v anglické politice na tři roky.

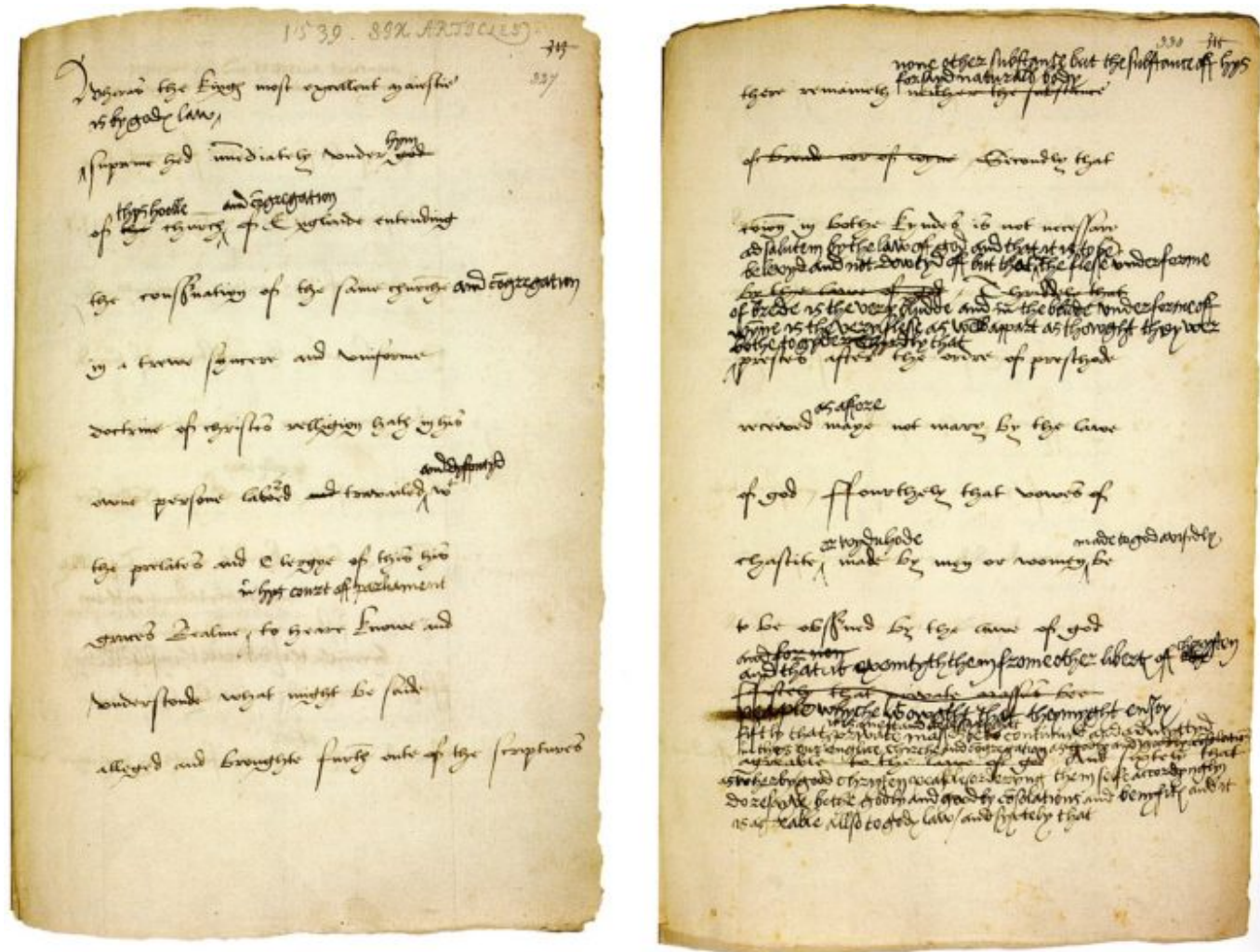

Thomas Cromwell

Cromwellov program, kterému pomáhal vliv Anny Boleynové na jmenování biskupů, nebyl pouze proti duchovenstvu a moci Říma. Přesvědčil Henryho, že bezpečnost před politickými spojeními, která by se Řím mohl pokusit spojit, spočívá v jednáních s německými luteránskými knížaty ze spolku *Schmalkaldischer Bund*. Rovněž se zdálo, že by císař Karel V. mohl jednat, aby pomstil svou odmítnutou tetu (královnu Kateřinu) a vymáhat papežovu exkomunikaci. Jednání nevedla k alianci, ale přinesla luteránské myšlenky do Anglie.

V roce 1536 přijalo Shromáždění první doktrinální prohlášení pro anglickou církev *Deset článků*. Poté následovala *kniha biskupů* z roku 1537. Ty ustanovily pro církev semi-luteránskou doktrínu. Ospravedlnění vírou, kvalifikovanou důrazem na dobré skutky po ospravedlnění, bylo základním učením. Tradičních sedm svátostí bylo sníženo pouze na tři – křest, eucharistii a pokání. Katolická výuka modlitby ke svatým, o očistci a používání obrazů při bohoslužbách byla podkopána.

V srpnu 1536, ve stejném měsíci, kdy vyšlo *Deset článků*, vydal Cromwell soubor královských soudních příkazů duchovenstvu. Menší svátky se změnilly na běžné pracovní dny, včetně těch, které slaví patrona kostela, a většina svátků v době sklizně (červenec až září). Odůvodnění bylo částečně ekonomické, protože příliš mnoho svátků vedlo ke ztrátě produktivity a bylo „*příležitostí k neřesti a nečinnosti*“. Kromě toho protestanti považovali svátky za příklady pověr. Duchovenstvo odrazovali od poutí a učili lid, aby dával chudým, než aby obětoval obrazům. Duchovním bylo také nařízeno umístit do každého kostela Bible v angličtině a latině, aby si je lidé mohli přečíst. Tento poslední požadavek byl biskupy po dobu jednoho roku nebo déle z velké části ignorován kvůli chybějícímu autorizovanému anglickému překladu. Jedinou úplnou lidovou verzí byla Coverdaleova Bible dokončená v roce 1535 a založená na Tyndaleově dřívější práci. Ta však postrádala královský souhlas.

Konečný návrh Šesti článků - Six articles (1539), napsaný vlastní rukou krále Jindřicha VIII.

Historik Diarmaid MacCulloch ve své studii *The Later Reformation in England, 1547-1603* tvrdí, že po roce 1537 „byla anglická reformace charakterizována nenávistí k obrazům, jak opakovaně a výmluvně demonstrovala práce Margaret Astonové o obrazoborectví a ikonofobii“. V únoru 1538 byl slavný Rood of Grace odsouzen jako mechanický podvod a zničen. Rood of Grace byl krucifix

umístěný v opatství Boxley v Kentu v jihovýchodní Anglii. Jednalo se o mechanizovanou podobu Ježíše, kterou popsal jeden protestantský obrazoborec jako důmyslnou maškrtu drátů a prutů, díky nimž se oči pohybovaly jako živá bytost a byl považován za duchovně inspirativní a za cíl poutí mnoha věřících, včetně mladého Jindřicha VIII. Během rozpuštění klášterů od roku 1536 do roku 1541, zaměřeného hlavně na zvýšení příjmů koruny, byl Rood používán jako jeden z mnoha argumentů k odsouzení pověřčivých náboženských praktik v anglickém katolicismu. Podle různých zpráv se Rood dokázal pohybovat, ronit slzy, pění u úst, otáčet se a kývat hlavou a dělat různé výrazy obličeje. Po rozpuštění klášterů byl Rood předváděn v různých tržních městech, včetně Maidstone v Kentu. Dne 12. února 1538 John Hilsey, biskup z Rochesteru, odsoudil Rood Grace jako podvod, vystavil jeho strojní zařízení a rozbil jej na kousky. Rood byl nakonec spálen v Londýně spolu s mnoha dalšími sochami římskokatolických světců. V červenci byly spáleny v Chelsea na Cromwellův rozkaz sochy Panny Marie z Walsinghamu, Panny Marie z Ipswicche a další mariánské obrazy. V září vydal Cromwell druhý soubor královských soudních příkazů, které nařizovaly zničení obrazů, k nimž se konaly poutní oběti, zákaz zapalování votivních svíček před obrazy svatých a přednes kázání proti účtě k obrazům a relikviím. Poté byla v Canterburské katedrále zničena svatyně a kosti Thomase Becketa, které mnozí považovali za mučednické za obranu svobod církve.

Rozpuštění klášterů

Pro Cromwella a Cranmera byl dalším krokem protestantské agendy útok na mnišství, které bylo spojeno s doktrínou očištění. Přestože král z teologických důvodů nebyl proti klášterům, panovaly obavy z loajality mnišských řádů, které měly mezinárodní charakter a byly odolné vůči královské nadvládě. Františkánské kláštery byly uzavřeny v srpnu 1534 poté, co odmítly odstoupit od papežské autority. V letech 1535 až 1537 bylo za totéž zabito 18 kartuziánů.

Koruna měla také finanční potíže a díky bohatství církve byla na rozdíl od její politické slabosti lákavá a proveditelná konfiskace církevního majetku. Zabavení klášterního bohatství nebylo bezprecedentní; stalo se to i dříve v letech 1295, 1337 a 1369. Církev vlastnila mezi jednou pětinou a jednou třetinou země v celé Anglii; Cromwell si uvědomil, že by mohl spojit nižší a vyšší šlechtu s královskou nadvládou tím, že by jim prodal obrovské množství církevních pozemků, a že jakýkoli návrat před královskou nadvládou by znamenal rozrušení mnoha mocných lidí v říši.

V roce 1534 Cromwell zahájil návštěvu klášterů, zdánlivě, aby prozkoumal jejich charakter, ale ve skutečnosti aby ocenil jejich majetek za účelem vyvlastnění. Hostující komisaři tvrdili, že mezi mnichy a jeptíškami odhalili sexuální nemorálnost a finanční nevhodnost, což se stalo zdánlivým ospravedlněním jejich potlačení. Objevily se také zprávy o držení a vystavení falešných relikvií, jako je například lahvička Svaté krve v opatství Hailes, při vyšetřování bylo udáno, že je to „*med čištěný a obarvený šafránem*“. *Kompendium Competorum*, sestavené návštěvníky, dokumentovalo deset kusů Pravého kříže, sedm porcí mléka Panny Marie a četné opasky svatých.

Přední reformátoři pod vedením Anny Boleynové chtěli převést kláštery na „*studijní místa s dobrou literaturou a na neustálou pomoc chudým*“, ale nestalo se tak. V roce 1536 zákon o rozpuštění menších klášterů uzavřel menší kláštery v hodnotě výnosů méně než 200 liber ročně. Jindřich použil příjmy na pomoc při budování pobřežní obrany (*Pevnosti zařízení*) proti očekávané invazi a všechny pozemky byly věnovány Koruně nebo prodány aristokracii. Třicet čtyři klášterů bylo zachráněno placením výjimek. Mniši a jeptišky postižené uzavřením byli přemístěni do větších klášterů a mniši měli možnost stát se sekulárním duchovenstvem.

Královská nadvláda a zrušení papežské autority nezpůsobily rozsáhlé nepokoje, ale teprve útoky na kláštery a zrušení dnů svatých a poutí vyvolaly násilí. Davy zaútočily na ty, kteří byli poslání rozbít klášterní budovy. Potlačovací komisaři byli na několika místech napadeni místními lidmi. V severní Anglii došlo na konci roku 1536 a počátkem roku 1537 k sérii povstání proti uzavření klášterů.

K Lincolnshirskému povstání došlo v říjnu 1536 a vyvrcholilo množstvím 40 000 rebelů, kteří se shromáždili v Lincolnu. Požadovali ukončení zdanění v době míru, zrušení statutu použití majetku, konec potlačování klášterů, a aby kacířství bylo očištěno a kacíři potrestáni. Jindřich odmítl vyjednávat a vzpoura se zhroutila, protože nervózní šlechta přesvědčila obyčejné lidi, aby se rozešli.

Pouť milosti

Pouť milosti (Pilgrimage Grace) byla vážnější záležitost. Vzpoura začala v říjnu v Yorkshire a rozšířila se do dalších severních krajů. Přibližně 50 000 povstalců pod vedením Roberta Askeho obnovilo 16 z 26 severních klášterů, které byly rozpuštěny. Vzhledem k rozsahu povstání byl král přesvědčen, aby vyjednával. V prosinci vévoda z Norfolku nabídl rebelům milost a parlamentu, aby zvažil jejich stížnosti. Aske poté poslal rebely domů. Král ignoroval sliby, které jim dal, a Norfolk dostal pokyn potlačit vzpouru. Bylo popraveno čtyřicet sedm lincolnských rebelů a 132 z Pouti milosti. V jižní Anglii došlo k menším vzpourám v Cornwallu a Walsinghamu v roce 1537.

Neúspěch Pouti Milosti jen urychlil proces rozpuštění klášterů a mohl přesvědčit Jindřicha VIII. že je třeba zavřít všechny kláštery. V roce 1540 byly poslední kláštery rozpuštěny, byl zničen důležitý prvek tradičního náboženství. Bývalí mniši dostávali od Augmentačního soudu skromné důchody a mohli si hledat práci jako faráři. Bývalé jeptišky dostávaly ještě menší důchody, a protože byly stále vázány sliby čistoty, měly zakázáno se vdávat. Henry osobně vymyslel plán na zřízení nejméně třinácti nových diecézí, aby většina krajů měla jednu založenou na bývalém klášteře (nebo více než jednom), ale tento plán byl realizován jen částečně. Nové diecéze byly založeny v Bristolu, Gloucesteru, Oxfordu, Peterboroughu, Westminsteru a Chesteru, ale ne například v Shrewsbury, Leicesteru nebo Walthamu.

Prameny

- Marshall, Peter: *Heretics and Believers: A History of the English Reformation*. Yale University Press (2017).
- MacCulloch, Diarmaid: *Thomas Cranmer: A Life* (revidované vydání). London: Yale University Press, (1996).
- MacCulloch, Diarmaid: *The Boy King: Edward VI and the Protestant Reformation*. University of

California Press, (1999).

MacCulloch, Diarmaid: *The Later Reformation in England, 1547–1603*. British History in Perspective (2. vydání). Palgrave, (2001).

MacCulloch, Diarmaid: *The Reformation: A History*. Penguin Books, (2003).

[Štěpán Křivánek](#)

Článek je součástí [Baptistické encyklopedie](#) a je průběžně doplňován a aktualizován.

Poslední aktualizace 17. 9. 2020